Цана асобнага нумару 20 гр.

Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 33 (180) Вільня, Субота 14 Ліпня 1928 г. Год IV.

СЯЛЯНСКАЯ НІВА

Няхай жыве Беларускі Народ!

Зямля сялянству бяз выкупу!

АДРЭС РЭДАКЦЫІ І АДМІНІСТРАЦЫІ: Вільня, Востраврамская вул. № 8, кв. 1. (Wilno, ulica Ostrobramska Nr. 8, m. 1). Рэдакцыя адчынена штодня ад 9 да 3 гадз. апрача сьвята. Рэдактар прыймае ад 12-ай да 2-ой гадзіны.

Орган Беларускага Сялянскага Саюзу.
Беларуская палітычная, грамадзкая, літэратурная і гаспадарчая газэта.
— ВЫХОДЗЕ Ў СЕРАДУ І СУБОТУ. —

ПАДПІСКА: На адзін месяц — 1 злоты, на тры месяцы — 3 зл., на шэсьць месяцаў — 4 зл., на год — 8 зл. Для заграніцы удвая даражэй. Аплата надрукаванага залежыць ад Рэдакцыі.

Прамова пасла Ф. Ярэміча,

на паседжаньні Сойму ў справе амнэстыі.

(паводле стэнаграмы).

Высокі Сойме! Сёньня маем прыняць праект амнэстыі, якой даўно ўжо чакаюць дзесяткі тысяч людзей, што сядзяць за кратамі, а з імі чакаюць амнэстыі сотні тысяч іх сем'яў. Я, як прадстаўнік Беларусі магу сьцвердзіць з гэтай высокай трыбуны, што з пасярод тых, якія знаходзяцца за кратамі ёсьць вялікі процант Беларусаў, сем'і, якіх чакаюць павароту да хаты сваіх бацькоў і сыноў.

Уважна прыслухоўваўся я да прамовы п. віцэміністра Цара, які сказаў, што гэта ёсьць праект уставы, які ўжо прыняты камісіяй, а высокі Сойме, ані кроку далей, бо ўрад гэтага не пазволіць. І калі станецца іначай, дык амнэстыі ня будзе зусім. Гэтак закончыў сваю прамову віцэміністар Цар.

Я ня ўходжу ў тое, ці ўрад захоча правясьці амнэстыю, ці ўрад з тых пэўных палітычных інтэнцыяў, аб якіх ня хоча гаварыць, магчыма адложыць амнэстыю да восені і зложыць адказнасьць на Сойм. Аднак-жа павінен сьцвердзіць, што ўва ўсей гэтай уставе для Беларускага Народу амнэстыі няма. І калі некаторыя папярэднія прамоўцы гаварылі і працягвалі руку да нашага братняга ўкраінскага народу, дык аб Беларусах нічога не казалі і для іх у самай уставе нічога не прадбачана. Калі возьмем артыкул 2, які тасуецца да нашых беларускіх земляў, дык там мы ўбачым, што амнэстыя ахапляе праступкі да пачатку 1920 году. На нашых землях у 1920 годзе была барацьба, аружная барацьба, якая закончылася толькі на канчатку таго-ж 1920 г. І толькі ў 1921 годзе распачалі польскія суды сваю дзейнасьць у нас, тады толькі пачаліся судовыя працэсы проці Беларусаў. Былі працэсы ў Беластаку, у Горадне, у Навагрудку і Вільне, але-ж усе яны адбыліся пасьля 1920 году. Прыпомню п. віцэ-міністру працэс у Беластоку, дзе быў засуджаны пасол Баран і шмат іншых. Нават суд тагды ў Беластоку не знайшоў там камунізму і прызнаў гэны працэс, як працэс нацыянальнага характару. Але ж ці гэтыя праступкі ахапляе амнэстыя? Я адказваю. — Не! Калі тут гаварылася аб крымінальнасьці і адміністрацыйных праступках, як гэта сказаў п. віцеміністар, дык можа яны тут і надта шырока прытарноўваюцца. Калі будзем гаварыць, ці прытасавана гэтая амнэстыя да нашага жыцьця, да палітычных праступкаў, дык я кажу, што яна да нас не падходзіць, бо ў працэсах проці Беларусаў ніхто ніколі не атрымаў аднаго году вастрогу, але-ж тры, чатыры, пяць, восем, дванадцаць гадоў, ня гледзячы на тое, ці была на гэта падстава ці не. Ня буду гаварыць тут аб судох, ня буду крытыкаваць судоў, ня буду тут дражніць паноў, бо зараз скажаце, што я спецыяльна вінавачу паноў, а я гэтага не хачу, толькі хачу сьцвердзіць, што фактычна гэтак было. Калі патрэбуюцца факты, магу назваць іх. Калі па 130 ст., за часоў царскіх урадаў, губэрнатар меў права толькі выдаліць на два гады са сваей губэрніі, дык польскія суды кс. Гадлеўскага асудзілі на два гады крэпасьці, а знача гэтая амнэстыя да яго тасавана ня будзе. А ці можна думаць, што кс. Гадлеўскі быў камуністым? — Не! А знача амнэстыі няма нават для праступкаў па 130 ст.

Калі-ж возьмем 129 ст., якая паўсюдна тасуецца, дык пане міністар, прашу верыць, што я ня кідаю вінавачаньня але скажу, што па гэтай стацьці даецца надта вялікая кара. Па 129 ст. даецца ня меняй, як 2 г. цяжкага вастрогу, тагды як за царскіх часоў давалася 6 месяцаў ці 1 год і то звычайнага арышту. І каб ня быць галаслоўным прытачу прыклад з сучасным сэнатарам Рагуляй, які асуджаны па 129 ст. на 2 гады цяжкага вастрогу з пазбаўленьнем правоў. У матывах прыгавору было сказана, што хоць у апошнія часы і закінуў антыдзяржаўную дзейнасьць, асуджваецца ён на 2 гады цяжкага вастрогу. Вось, якія асуды тасуюцца на нашых землях і дзеля гэтага мы ня маем амнэстыі.

Павінен адзначыць і тое, што да 1927 году, па ўсім працэсам, якія толькі адбываліся, асуджаныя грамадзяне стаўшы палітычнымі вязьнямі адбывалі падвойную кару, у два разы большую, якую яны фактычна павінна былі адбываць. І гэтак было дзякуючы 54 ст. К. К., якая не дазваляла залічваць прэвэнцыйнага арышту тым, якія былі асуджаны на 1 год цяжкага вастрогу.

Здаралася так, што калі хто прасядзеў да суда 2—3 гады, а па судзе дастаў адзін год, дык мусіў сядзець і гэты год, а разам—4 гады. Мала гэтага, усе тыя, хто быў асуджаны хоць на адзін год зьяўляецца пазбаўляным грамадзянскіх правоў. А знача за адзін год вастрогу прасядзеў 3—4 гады і астаўся пазбаўленым грамадзкіх правоў на ўсё жыцьцё. Здаралася гэтак дзеля таго, што на нашых землях у практыцы тасаваліся артыкулы ад 100 да 132, па якіх калі ўжо караліся, дык караліся цяжкім вастрогам. Дзеля гэтага я прашу паноў, каб паны згадзіліся з нашай папраўкаю, а праўдзівей з папраўкаю в.-маршалка Загайкевіча, каб амнэстыю, у адносінах да палітычных справаў пашырыць аж да 3 мая 1928 году, а тагды і толькі тагды, амнэстыя будзе датасавана і да нашых беларускіх земляў, дзе абавязуе карны кодакс з 1903 года. Іначай амнэстыі для нас няма.

І хоць тут гаварылася аб шляхотных (дабrandодых) учынках і прыгожамысьленьні з якімі паны павінны прыняць амнэстыю, аднак-жа мы амнэстыі ня маем, а хочучы скарыстаць з магчымасьці парушаем апошнюю справу, якая галасным рэха адбілася на нашых землях. Гэта ёсьць справа Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады.

Высокі Сойме! Пры палітычных працэсах заўсёды гаворыцца тое, што ўсё робіцца за камуністычныя грошы і пры ўсякіх якіх-колечы справах тасуецца закід у камунізьме і заўсёды абасноўваецца гэта 129 ст., а іменна: падбураньне аднаго народу проці другога. Закідаецца: хочаце адарвацца і далучыцца да каго, да саветаў, а дык знача ёсьць лучнасьць з саветамі, з камуністымі. Няма ані воднае справы, каб ня быў нам прычэпляны камунізм. Мы-ж лічым, што апошні працэс, працэс Беларускай Грамады быў безумоўна палітычнаю распраўаю і сацыяльнаю распраўаю віленскіх зуброў над беларускімі сялянамі. А дзеля гэтага прапануем, каб у гэтай амнэстыі быў даданы гэтакі пункт, а іменна: пасьля 3 артыкулу дадаць новы арт. 3-а наступнага зьместу:

„Пускаюцца ў забыцьцё ўсе справы зьвязаныя са справаю г. зв. Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады“.

Не праўда што быццам з усяе Грамады суджана 56 чалавек. Да гэтага часу ёсьць яшчэ такія, якія будуць суджаны за тую самую справу, апрача тых, якія ўжо асуджаны. І вось калі будзеце паны гаварыць аб прыгожамысьленьні, дык я хацеў-бы каб сёньня паны выказалі чыстае прыгожамысьленьне, а тагды Беларускі Народ скажа, што ёсьць прыгожамысьленьне хоць ў Сойме. Адхіліце тыя крыўды, якія зроблены нам судамі, а тагды мы будзем гаварыць усюды, што запраўды польскі Сойм, з прычыны дзесятых угодкаў незалежнасьці Польскае дзяржавы даў амнэстыю, з якое мы можам скарыстаць. Калі-ж гэтага ня будзе, калі гэтыя прапазыцыі ня будуць прыняты, дык будзем лічыць, што амнэстыі для Беларусаў няма. (Воплескі на лавах нац. меншасьцяў).

Страшэнная бура, віхор і навальніца ў Заходняй Беларусі.

У апошнім тыдні над Заходняй Беларусяй праняслася страшэнная бура, віхор і навальніца, якія нарабілі аграмадныя шкоды. 4-га ліпеня, у дзень, віхор пераляцеў над ваяв. Беластоцкім, Палескім і Навагрудзкім.

Найбольш пацярпелі паветы: Баранавіцкі, Ваўкавыскі і Горадзенскі. На абшары гэтых паветаў віхор павырываў тэлеграфныя слупы, сотні дрэваў і пазрываў стрэхі. Пасевы вельмі значна пашкоджаны. Каля Ваўкавыска віхор перавярнуў таварны вагон, хаваючы пад сабою работнікаў, з якіх 2 х панясло сьмерць на месцы. У Беластоку віхор разьбіў 2 таварныя вагоны і пашкодзіў чугуначнай машыне. Пханыя віхураю вагоны набеглі на работнікаў і 2-м з іх паадразалі ногі. Вялікія шкоды нарабіў віхор і ў Лідзкім павеце. Віхор прайшоў над мясцовасьцямі: Ганчары, Ельня, Шнібакі, Геранёны, Цехаўцы, Мілевічы, Гердзішкі і Селец зрываючы амаль усюды стрэхі з будынкаў і хат, робячы аграмадныя шкоды ў садох, падымаючы ў шмат мясцох пажары.

У часе буры і віхору у Навагрудзкім ваяводзтве пярунамі забіта 6 асоб і адна — зваленым дрэвам. Некалькі — наццаць асоб цяжка ранены.

Над граніцай польска — савецкай у раёне Хутор, Краснага і Івенца абарвалася хмура.

Улева з грымотамі трывала доўгі час, робячы вялікія шкоды пасевам. Ад пяруноў спалілася некалькі дамоў.

Нароблена шмат шкоды.

Віхор шалеў і над Вільняй; у 145 абонэнтаў было перарвана тэлефанічнае злучэньне, 8 тэлефанічных лініяў пашкоджаны.

Да працы на правінцыі.

У жыцьці кожнага народу і ў змаганьні за яго правы і інтарэсы магутную ролю адыгрывае асьвета. Народ асьвечаны з большым пасьпехам змагаецца з ўрожнымі натуральнымі і штучнымі (створанамі іншымі) перашкодамі і даводзе да што-раз лепшых варункаў жыцьця. Калі наш БеларускіНарод знаходзіцца ў вельмі дрэнных абставінах жыцьця, дык прычынаў гэтага трэба шукаць часткава і ў нашай слабой асьвечанасьці і цемры, якая пануе ў кутох нашага краю. За апошнія гады прамень сьвятла заглянуў і ў нашую цёмную вёску. Праўда, хоць дагэтуль мы ня маем сваіх школ, аднак сетка беларускіх культурных арганізацыяў пачынае пакрываць наш край. Хоць ня маем сваей роднай школьнай асьветы, дык можам нат' пры істнуючых цяжкіх абставінах тварыць зашкольную асьвету. Гэтая зашкольная асьвета выяўляецца ў закладаньні народнах дамоў, бібліятэк, у чытаньні лекцыяў, ладжаньні спэктакляў, арганізаваньні беларускіх хораў і інш. З недахвату памешканьняў зімою, цяпер у летнія часы трэба асаблівую увагу зьвярнуць на ладжаньне беларускіх спэктакляў.

Трэба, каб ня было ў Заходняй Беларусі ані аднoe вёскі, якая-б ня бачыла беларускае сцэны. Гэтую зашкольную асьветную працу найлягчэй вясьці, залажыўшы гурток Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры. У інструкцыях, выданых Інстытутам кожны можа знайсьці парады і інфармацыі, як у справе залажэньня культурна-прасьветнага гуртка, так і ў справе самой працы гуртка.

Цэнтральны Урад Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры гэтым заклікае усіх культурных працаўнікоў, на вёсцы якія яшчэ не належаць да адпаведных арганізацыяў, прыняцца за працу зашкольнай асьветы пад сьцягам магутнае арганізацыі — Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры.

Інструкцыі можна выпісаць з Інстытуту па адрэсу: Вільня, Вострабрамская 8-1

Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры.

Памажэце пагарэльцам!

У днях 5 і 20 чэрвеня сёл. г. з няведамай прычыны выбухнуў пажар у вёсцы Панемунцы, Беліцкай гміны, Лідзкага павету. Больш як сто сем'яў знаходзіцца бяз страхі над галавой, бяз куска хлеба і адзежы. У гэтым вялікім няшчасьці трэба помачы няшчасным з боку ўраду і грамадзянства.

Дзеля гэтага ў Беліцкай гміне заснаваўся *Камітэт помачы пагарэльцам в. Панемунцы*, які зьвяртаецца да грамадзянства з просьбай памагчы для пагарэльцаў, хто чым і сколькі можа.

Ахвяры трэба адсылаць праз урад Беліцкай гміны—для Камітэту Помачы Пагарэльцам в. Панемунцы.

Адрас: пошта Беліца, пав. Лідзкі, Урад Беліцкай гміны—для Камітэту Помачы Пагарэльцам в. Панемунцы.

Пры гэтым урад К-ту П. П. в. Панемунцы просіць усе рэдакцыі мяйсцовых газэт зьмясьціць у сваіх часопісях такую адозву.

Урад Камітэту.

Пастанова адзінкі ў справе беларускага школьніцтва.

Віленскія і Навагрудскія паслы і сэнатары з „Адзінкі“, на адным з сваіх паседжаньняў прынялі наступныя пастановы.

1) Прыняць на дзяржаўны кошт беларускае школьніцтва ў межах абасанаваных аб'ектыўна пацьверджанымі патрэбамі беларускага жыхарства.

2) Зьмена ўмовы ад 31 ліпня 1924 г. аб арганізацыі школьніцтва (Дн. Уст. № 79, паз. 766—1924 г.) у кірунку магчымага выкананьня пункту першага, а таксама спыненьня нацыянальнай барацьбы на грунце школьніцтва праз скасаваньне прынцыпу школьных плебісцытаў і ўтраквістычнае сыстэмы.

3) Неадкладнае скасаваньне кругавіка (цыркуляру) міністра Дабруцкага ад 30. III. 1927 г. № I—2170/28 да бесшкольных абводаў.

4) У сувязі са скасаваньнем гэтага кругавіка паддаць рэвізіі пастановы аб адчыненьні агульных (пачатковых) школ, прынятых на аснове школьнага плебісцыту ў 1927 г.

5) Адчыненьне ад пачатку новага школьнага году дзяржаўнай беларускай вучыцельскай сэмінарыі ў Вільні.

6) Да часу ўдзержаўленьня беларускіх прыватных гімназыяў у Вільні і Навагрудку прызнаньня імі іхным інтэрнатам фінансавай дапамогі ў той ці іншай форме.

7) Наданьне гэтым гімназіям ад будучага школьнага году правоў публічнасьці.

8) Калі будуць прыняты на дзяржаўныя штаты беларускія гімназіі ў Вільні і Навагрудку — перафармаваньне прыватных беларускіх гімназіяў у Радашкавічах і Клецку на беларускія пачаткавыя 7-клясовыя школы, або на прафэсыянальныя школы.

9) Утварэньне на Віленскім Унівэрсытэце катэдры, або лектаратаў беларусазнаўства.

10) Утварэньне пры Віленскай куратoрыі рэфэрату беларускага школьніцтва, і камісіі для апрацаваньня і выданьня праграмаў навучаньня і падручнікаў для беларускіх школ — з удзелам прадстаўнікоў беларускага асьветнага руху.

11) Заапекавацца Дзяржаве Беларускім Музэем у Вільні і прызнаньня яму матэрыяльнай помачы.

12) Увядзеньне школьнага самаўраду ў паўночна-усходніх ваяводзтвах падобна да самаўрадаў у цэнтральных ваяводзтвах.

Трэба прызнаць, што гэтыя пастулаты, хоць ня зусім аднак у значнай меры задавольваюць дамаганьні Беларусаў. Але маем прыклады, што гаворыцца і дэкляроўваецца адно, а выконваецца другое. Пакуль-што няма ніякіх

аб'ектыўных дадзеных, каб беларускае грамадзянства паверыла, што польскі ўрад згодзіцца правесьці іх у жыцьцё.

Маем цэлы рад фактаў, якія гавораць зусім аб іншым. Мала гэтага, беларускае грамадзянства ня згодзіцца на зачыненьне двух беларускіх гімназіяў: у Радашкавічах і ў Клецку. Справа ўдзержаўленьня гімназіяў Віленскай і Навагрудзкай таксама насоўвае рад сумліваў, з прычыны магчымай далейшай палянізацыі іх.

З жыцьця Польшчы.

Зьмена польскага ўраду.

У канцы прошлага месяца, зараз-жа пасьля сьпненьня Прэзыдэнтам працы Сойму і Сэтату, урад марш. Пілсудскага падаўся ў адстаўку. На месца ўступіўшага ўраду прэзыдэнт зацьвердзіў новы ўрад, амаль што ў старым складзе. Зьменены толькі два міністры: асьветы і камунікацыі. На месца Дабруцкага міністрам асьветы стаў Сьвітальскі, а на месца Рамоцкага міністрам камунікацыі інж. Кюн. Апрача таго марш. Пілсудскі астаўся толькі ваенным міністрам, а старшынёй рады міністраў стаўся ізноў Бартэль.

Новы ўрад у сваей праграме працы нічым ня будзе розьніцца ад папярэдняга. Адно толькі цікава, што ўсё робіцца ня так як у іншых дэмакратычных дзяржавах. Сойм закрыў дыспозыцыйныя крэдыты некаторым міністрам, консэквэнцыяй гэтага навінна была быць дымісія тых міністраў, якім непрызнана крэдыту. Тым часам, міністры, якія непадабаліся Сойму асталіся ў новым урадзе, а зьменены тыя, якія непадабаліся каму іншаму.

Асаблівая заява марш. Пілсудскага.

Раптоўная дымісія марш. Пілсудскага са становішча старшыні ўраду выклікала розныя плёткі. Каб задаволіць цікавасьць грамадзянства, марш. Пілсудскі ў гутарцы з карэспандэнтам паду падрабязна прычыны дымісіі свайго ўраду, з засьцярогай, каб ягоная заява была надрукавана дасłоўна, без ніякіх перамен. Дзеля недахвату месца падам ніжэй гэную заяву ў шмат скарочанай форме.

У свай заяве марш. Пілсудскі перадусім падчыркнуў, што паводле апіні дактароў, ён зусім здаровы і, што стан яго здароўя пазваляе яму далей аставацца на чале ўраду. Уступіў ён дзякуючы іншым прычынам.

Перадусім марш. Пілсудскі агранічна ня церпіць становішча начальніка ўраду і затым ужо шмат раней прасіў прэзыдэнта дзяржавы, каб той падгатаваў сабе ў думках трох—чатырох міністраў, якія-б маглі па чарзе займаць гэнае прыкрае становішча.

Прэзыдэнт у польскай канстытуцыі пастаўлены ў фальшывае становішча. Будучы праўстаўніком усяе дзяржавы ня можа ён рэпрэзэнтаваць сябе, сваё думкі і сваю працу. Прэзыдэнт ня мае права дабору нават найбліжэйшага акружэньня ўключна да лёкаёў і слуг. Гэта значыць, што „народ праз сваю канстытуцыю пастуле з выбраным чалавекам, які павінен быць адзіным і стоячы найвышэй адказвае перад гісторыяй, пастуле так нікчэмна і нячэсна, як неабходзіцца ніхто ў сьвеце, са сваей утрыманкай, або асобай зусім ад сябе залежнай“.

І тут пераходзе заявіцель на свае ўспаміны, калі ён быў начальнікам дзяржавы і „калі пасьля перамоўна праведзенай мною вайны, як галоўны камандзір пастанавіў пасьля доўгага хістаньня, пакінуць Польшчу сабе самой. Хістаньні мае датычылі вырашэньня пытаньня: ці маю Сойм г. зв. сувэрэнны, Сойм шлюхаў (лядачніц), што не ўжыву слова, якім тагочасны начальнік дзяржавы Язэп Пілсудскі ў сваіх размаўляньнях заўсёды называў Сойм... разагнаць і прыпісаць яго нагоню перамоўнага, так як на гэта сабе заслужыў, ці выбраць тую дарогу, якую фактычна гістарычна выбраў, пакінуць Польшчу сабе самой. Магчыма, каліб стаў на першую дарогу Польшча пазьней можа не патрабавала-б перажываць г. зв. маёвых выпадкаў.“

Далей гаворыцца аб тым, што Сойм шлюхаў затым прыняў такую канстытуцыю з абмяжаванымі правамі прэзыдэнта, бо баяўся, што марш. Пілсудскі астанецца прэзыдэнтам. І хоць марш. Пілсудскі адсунуўся ад прэзыдэнтуры усё-ж такі першы прэзыдэнт Нарутовіч —яго прыяцель быў забіты.

Зусім іншыя правы мае старшыня ўраду, ён выглядае ўсемагутным. Але толькі з першага пагляду, бо гэтае становішча мае свае цёмныя бакі.

Калі ён мае выдаваць аб усім апіню і верхаводзіць усім, дык калі сумленна выпаўняе ўсё, дык напэўна нічога ня робіць і робіць сваю працу непрадукцыйнай.

Віновата ва ўсім гэтым прыстрасьць да цэнтралізму і да протэкцыяналізму. Вось гэта ёсьць прычыны, якія змусілі марш. Пілсудскага падацца ў адстаўку. Але гэта яшчэ не ўсе прычыны. Да іх далічаецца яшчэ сумная неабходнасьць супрацоўніцтва з Соймам. „Калі-б ня змагаўся-б з сабою, то я нічога іншага не рабіў-бы, як толькі беспярестанку біў і капаў паноў паслоў, бо яны маюць такую мэтоду працы, якая з гары пярэчыць усялякай прадукцыйнасьці і эфэктыўнасьці працы“.

Паслы—як дзеці, а сам працэс вечнага гаварэньня ёсьць найгоршым выдумам. „Кожны з паслоў мае права шумець, крычаць, мае права кідаць абразы, мае права пісаць ачэрніваючыя інтэрпэляцыі, што датычаць чэсьці іншых, мае права і прывілей трымацца так як сьвіня і лайдак, затое тыя, што так цяжка працуюць, як гэта ёсьць з міністрамі, пабіраючы за шалёную працу нейкія глупыя грашы, мусяць вонкава ўдаваць нязвычайную для гэтай салі пашану“.

„Каб абмінуць якое небудзь непаразуменьне, дадам, што сам асабіста як дыктатар Польшчы склікаў Сойм, што могучы расьпусьціць, як чарвякоў Сойм шлюхаў, пасьля закончанай перамоўна вайны,—гэтага не зрабіў. За ўвесь час, як галава ўраду, паступаў больш канстытуцыйна чымся сам Сойм“.

Калі марш. Пілсудскі на становішчы галавы ўраду пабачыў мэтоды працы трэцяга Сойму, то пастанавіў сабе што мае на выбар: „спыніць усялякае супрацоўніцтва з Соймам і ставіць да дыспазыцыі (ў распараджэньне) пана прэзыдэнта, каб у Польшчы ўстанавіць новыя законы, або ўступіць са становішча галавы польскага ўраду, які мусіць супрацоўнічаць з Соймам“.

Марш. Пілсудскі выбраў гэта другое і уступіў са становішча старшыні ўраду. Але „пры кожным цяжкім крызісе стану да дыспазыцыі пана прэзыдэнта як старшыня кабінэту (ўраду), бяручы сьмела рашэньне на сябе і выцягваючы таксама сьмела консэквэнцыі са сваіх рашэньняў“... „Дырэктывы старшыні ўраду адносна міжнароднай палітыкі, як дауней астаюцца ў маіх руках“.

Вось што заявіў марш. Пілсудскі. З гэтае прамовы відаць, што ў Польшчы ня сяньня дык заўтра будуць вялікія канстытуцыйныя перамены, якія патрэбны ў першую чаргу для польскага ўраду і для багатых клясаў. Гаротны Беларускі Народ ня можа спадзявацца на эканамічныя, палітычныя і культурныя палёгкі.

Новыя арышты.

Польскія ўлады арыштавалі 40 украінцаў на Валыні. Ім закідаецца камунізм, антыдзяржаўнасьць, падгатоўка да бунту ды і. падобныя рэчы.

Галодны тыфус у Галіцыі.

„Экспрэс Паранны“ заклікае польскі ўрад прысьці з дапамогаю жыхарству Усходняй Галіцыі дзе, дзякуючы страшэннаму голаду, паявіўся тыфус у масавых праявах.

Марш. Пілсудскі едзе ў Румынію.

Марш. Пілсудскі выяжджае ў Румынію на адпачынак, які працягнецца да канца жніўня. Згодна вестак польскіх газэтаў, марш. Пілсудскі будзе адпачываць у Таргавіцы, каля каралеўскае рэзыдэнцыі ў Сінаіі.

Разборка праваслаўнай царквы.

„Газэта Варшаўска“ падае вестку аб тым, што ў Скэрнявіцах, па загаду адпаведных уладаў, пачалася разборка праваслаўнай царквы. З матэр'ялу, які здабудзецца дзякуючы гэтай разборцы мае быць пабудавана дом для польскага духавенства ў Скэрнявіцах.

Зьмена польскай канстытуцыі.

Дзеля таго, што ў цяперашнім Сойме, ня гледзячы на варункі, пры якіх адбываліся выбары, бэбэхі (адзінкоўцы) ня маюць большасьці, сярод кіруючых дзейнікаў вядзецца энэргічная праца і прапаганда на карысьць зьмены канстытуцыі. Імкнуцца да таго, каб у Сойме ў першую чаргу зьменшыць прадстаўніцтва нацыянальных меншасьцяў, каб Сойм агранічыць у правох, прызнаючы прэзыдэнту права veta і каб урад ня быў зусім адказным перад Соймам.

Што дзеецца ў сьвеце?

Цана савецкага чырвонца.

Украінская газэта „Діло“, якая выходзіць у Львове занатавала цану савецкага чырвонца (10 савецкіх рублёў) — 25 злотых на польскія грошы. Расейскія-ж даваенныя 10 рублёў золатам маюць цану—47 злотых. Як відзім, дык савецкі рубель, які быў выпушчаны па цане даваенных залатых рублёў, цяпер патанеў амаль-што на палову.

Францыя выпускае новыя грошы.

Францускі ўрад пад старшынством Пуанкарэ падаў у парлямант праект выпуску новых грошай, якія-б мелі сталую цьвёрдую цану. Згодна гэтага праекту францускі франк (гэтак называецца адзінка францускай манэты), будзе, лічачы па цане золата, чатыры разы танейшы, як перадваенны франк. Праект гэты ўжо зацьверджаны парлямантам. Урад Пуанкарэ атрымаў зд парляманту давер.

Новы ўрад у Нямеччыне.

Новы ўрад у Нямеччыне ўтварыў сацыяліст Франкен-Мюльлер з прадстаўнікоў цэнтра-левых парляманцкіх партыяў. Да гэтага часу ў Нямеччыне быў урад пад старшынством Маркса з радоў цэнтра - правага парляманцкага прадстаўніцтва.

Новы ўрад у Грэцыі.

Новы ўрад у Грэцыі ўтварыўся пад старшынством старога і выдатнага грэцкага палітыка і грамадзкага дзеяча Веніэлоса. Новы ўрад, не дамагаючыся даверу, распусьціць парлямант на адпачынак, а магчыма, што ўвосень распусьціць зусім і вызначыць новыя выбары.

Адстаўка югаславянскага ўраду.

У сувязі з страшэнным і ня бывалым забойствам у югаслаўскім парляманце, урад падаўся ў адстаўку. Кароль запрапанаваў харвату Ст. Радзічу стварыць новы ўрад, але-ж Радзіч прапанову караля ня прыняў, дамагаючыся роспуску парляманту і новых выбараў, бо ён ня хоча спатыкацца ў парляманце з тэй урадавай большасьцю, прадстаўнікі якое: яго самога і двох калегаў раніў, а двох забіў на сьмерць.

„Блудныя сыны“ пакаяліся.

Камуністычныя дзеячы Зіноўеў-Апфэльбаум, Каменеў-Розенфэльд і з імі 32 іншыя, якія былі выключаны з камуністычнае партыі за палітыку ня згодную з курсам сталінскага цэнтру, раскаяліся і згодна іх просьбы прыняты ізноў у рады камуністых. Браншгейн-Троцкі і Собольсон-Радэк пакуль-што трымаюцца сваей апазыцыйнасьці і знаходзяцца на высылцы.

Замірэньне ў Кітаі.

Манчжурскі дыктатар Чанг-Су-Ліан, сын ген. Чанг-Тсо-Ліна прызнаў уладу нанкінскага ўраду. У сувязі з гэтым каляціяй вайне ў Кітаі прышоў канец.

Толькі ці надоўга? Ад некультурнага кітайца, уцярпецца ад хатняй

ЯКУБ КОЛАС. 11)

Новая Зямля.

(Працяг).

XI

ДЗЕДАЎ ЧОВЕН

Міхал вайшоў у хату злосны.
— Ах, ты, вар'яце бязьлітосны!
За што ты лаеш? за што хаеш?
Што да мяне ты, скажы, маеш?
Чаго чапляешся слатою,
Каб ты ня ведаў век спакою!
А прападзі ты, гад шалёны! —
І доўга сыпаліся праклёны,
Пакуль Міхал свой гнеў ня выліў.
— Але-ж і я яго зажыліў!
І зразу змоўк, сабачча морда! —
Міхал прамовіў досыць горда: —
Прагоніць вон — хай праганяе,
А служба знойдзецца такая:
Мяне сам князь у замку знае!
— І маладзец, — гаворыць жонка: —
Ды трэба больш было насыпаць,
Каб аж пашла калоць пад кіпець,
Каб зьзеляне́ў ён, як зялёнка.
Прагнаць за што? Украў ці што ты?
За лес спраўляеш сабе боты?
Ці прапіваў дабро скарбова?
Ня будзе гнаць цябе за слова;
Няма прычын. А папусьціся,
Тады ідзі ды хоць тапіся.
— Ото-ж зараза! от халера!
От дачакалі сабе зьвера!
Прыпільнаваць бы дзе, брыду, —
За „гітал“, паддлу, ды ў ваду!
Парваць-бы ноздры качарэжкай,
Або глузды адбіць даўбешкай;
І ня было-б табе граху:
Забіў, як вош або блаху! —
І дзядзька моцна абурыўся
І размаўляць яшчэ пусьціўся:
Ці быў-бы грэх, ці грэх ня быў,
Калі-б падлоўчага забіў?
Міхал, сказаць, крыху баяўся:
Размовы з ім ён спадзяваўся.
А што, як скажа выбірацца?..
Такі пабайваўся, прызнацца,
Бо што-ж? няма дзе разгарнуцца,
Няма дзе, брат, табе прытknуцца.
Ды ў той-жа дзень наказ быў даны
Ісьці Міхалу пад будыны
Сачыць вашкоў. Ну, значыць, квіта!
Прайшла гарачка і нябыта.
І праўда: ўсё сышло, ні слова.
І нават з ім была размова
І гаварыць з сабой даваўся —
Ня тым, зусім ня тым здаваўся!
І усе згрызоты нейк адсеў,
І ўсе тут ізноў павесялелі
Ды ізноў рабілі свае справы
І для карысьці і для славы.
Цяпер дазвольце вы ўжо мне
Сказаць аб дзедавым чаўне.
Калі казаць пра човен дзедаў,
То трэба ўжо, каб кожны ведаў
Пра дзеда Юрку хоць-бы змала.
Перш-на-перш Юрка — цесьць Міхала,
А стала быць яго сваяк;
Затым — дзед Юрка быў рыбак.
Ды рыбакі ня ўсе аднакі —
Свае ў іх густы і адзнакі.
Дзед меў да сецей нахіленьне,
А вудзіць — не: ня меў цярпеньня
І ня любіў наогул вуды
І гэтай вудавай маруды,
Бо вуду любяць больш паны
І, выбачайце, сьвістуны;
Хоць, праўда, хлеб ядуць і з вуды,
Але ня ўсе і не заўсёды.
Вось невад — о! другая справа —
Тут, брат, ня вуда, тут — аблава!
І волак можна пахваліць:
Ім можна здарова лавіць.
А лепш за ўсё, не браткі...
Сказаць вам? венцер, нараткі!
Ды толькі трэба мець знароўку,
Каб не страляць у саракоўку,
Бо трэба ведаць, дзе паставіць
Ды ўмець і венцер добры справіць.
Мастак быў дзед на ўсё на гэта:
Лавіў ня мала ён за лета;
Былі ліны, які і плоткі —
Лузаў дзед добра сабе злоткі:
Было за што кручок загнуць,
Было і ў краму з чым зірнуць.
І любяць дзеда Юрку ўнукі,
Яны цалуюць яму рукі,
А дзед у плечы іх цалуе
І абаранкам патрактуе.
Цукеркі дзеду — не, ня любы,
Няхай іх качкі: псуюць зубы.
Дык лепш ня знаць іх, ну іх к ляду,
Гэту дзявочую прынаду!
Звычайна дзед быў вельмі ціхі,
Не падымаў нідзе шуміхі,
Але быў сталы і разумны,
Такі разважлівы і ўдумны —
Ну, чалавек старога складу,
Калі што скажа, то да ладу.
Але дзе крыўда і махлярства,
Тады дзед меў адно лякарства —
Не паглядзіць ён, хто такі ты:
Хоць чорт, хоць ё'ябал знамяніты,
Плявадь яму на тваю масьць,
Але ўжо чапаласу дасьць.
Адзін на ўсіх пайсьці гатовы,
Без разважаньня, без размовы!
Ну, а калі дзед падгуле,
Тады ён ізноў адменнасьць мае,
Тады ён нават і бушуе
І трохі сына памуштруе;
Але пад гэтым бушаваньнем
Хавае гумар з насьмяханьнем:
Больш жарты строіць, чым ваюе.
— Язэп, ўставай — крычыць ён сыну:
Ўставай у гэтую-ж хвіліну! —
Бярэ дзед ноты ценаровы,
Нябыта злосны ягo бровы.
— Чаго да хлопца прывязаўся?
Лепш лёг-бы каменьнем. Набраўся!—
Гаворыць баба і сярдуе,
А дзед яе, як-бы й ня чуе.
— Ўставай, лайдак, маліся Богу! —
Язэп варушыцца ў бярлогу,
Ўстае, патухвацца, плача:
Што то за доля, за бядача!
Ці ён распусьнік? ці ён збойца?
— Ну, кленч!.. хрысьціся! ў імя ойца!..
Язэпа трохі дзед навучыць
І памуштруе і памучыць,
Бо трэба-ж іх адукаваць
І паслушэнству навучаць.
Яшчэ на дзеда паглядзеце,
Калі дзед вып'е на банкеце.
У дзеда шчокі румянеюць,
У дзеда вочы весялеюць,
Гарохам дзедаў сьмех якоча,
А сэрца руху, шуму хоча.
„Ешча — шчыпча! Ешча — шчыча!“
Тут дзед і цмокае і сьвішча
Салаўём й сіваваронкай
Ды як зальецца песьняй звонкай!..
Не! дзеду трэба болей руху,
І дзеду цесна ў тым кажуху.
Кажух на лаву дзед скідае
І бубен-рэшата хватае,
Бубніць у вечка, чым папала,
Ды як прышчоткне! ды прыўдала!
Тут вам і полька і мазурка...

вайны і галоднага, можна ўсяго чакаць. Могуць ізноў знайсьціся вонкавыя чорныя сілы і выклікаць новую агульную барацьбу. Сучасны стан Кітая такі, як чалавека пасьля хваробы, калі што-небудзь нязначнае, але-ж не спрыючае яму, выклікае ізноў хваробу.

Кандыдаты на прэзыдэнта Амэрыкі.

Пад восень маюць адбыцца перавыбары прэзыдэнта ў Злучаных Штатах Паўн. Амэрыкі. На кандыдата ў прэзыдэнты рэспубліканская партыя выставіла міністра Гувэра і дэмакраты — ньюёрскага губэрнатара — Сміта. Рэспубліканская партыя лічыцца праваю, а дэмакраты леваю. Цяпер істнуе ў Зл. Ш. П. Амэрыкі новыя радыкальныя партыі— лявейшыя ад дэмакратаў—г. зв. паступовая—прагрэсыўная і камуністычная. Але-ж абедзьве яны ня маюць пасьпеху ў народзе. Іх праца нідзе і няўчым не выявілася. Ці выставяць яны сваіх кандыдатаў,—ня ведама!

Новы жорсткі закон у Японіі.

Рыская руская газэта „Сегодня" змясьціла вестку з Японіі, у якой гаворыцца аб тым, што каронная рада пры японскім імпэратары прыняла новы закон, згодна якога будуць карацца сьмерцю правадыры тых арганізацыяў, якія паставяць сабе мэту скінуць істнуючы дзяржаўны лад у Японіі гвалтоўнымі мерамі. Гэты закон зьяўляецца вынікам дзейнасьці камуністычнае партыі на тэрыторыі японскай дзяржавы.

„Маленькая рэвалюцыя".

Гэтак называюць газэты дамаганьне італьянскага каталіцкага духавенства ад вышэйшае каталіцкае ўлады скасаваньня абавязкавага карыстаньня з сутаны, якую носіць каталіцкае духавенства цяпер. Італьянскае каталіцкае духавенства дамагаецца дазволу карыстацца вопраткаю звычайнай грамадзянскай формы, або ўвядзеньня вопраткі болей адпаведнай за цяперашнюю сутану.

Асуд у шахтавым працэсе.

У Маскве закончыўся вялікі судовы працэс, у якім разглядалася справа 52 інжынераў і тэхнікаў каменна-вугальных шахтаў, вінавачаных у праступках проці савецкага ўраду.

Вынесеным асудам адзінаццаць чалавек прыгавораны на кару сьмерці; з якіх пяць чалавек ужо растрэляна, а шэсьць памілавана. Ім кара сьмерці заменена на 10 гадоў вастрогу.

Рэшта вінавачаных асуджаны ў вастрог на розныя тэрміны, а 4 чал. апраўдана. Апраўданы і нямецкія інжынеры.

Заканчэньне польска-літоўскіх перагавораў.

Гэтымі днямі польска-літоўскія перагаворы ў Коўне закончыліся, але-ж без ніякіх рэзультатаў. Польская дэлегацыя вярнулася ў Варшаву. У часе перагавору выявіліся вялікія разыходжаньні ў паглядах паміж палякамі і літвінамі ў паглядах на сутнасьць направы адносінаў і паразуменьня.

НАВІНЫ.

— **Статут Банку.** Выйшаў з друку Статут Беларускага Коопэратыўнага Земляробска - Прамысловага Банку ў Вільні. Хто хоча атрымаць Статут павінен прыслаць у Дырэкцыю Банку (Вільня, Вострабрамская 8—1) паштовых марак на 25 грош.

— **Агульны сход сяброў Нацыянальнага Камітэту.** У суботу 14-га ліпня, а 4 гадзіне адбудзецца агульны гадавы сход Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту. На парадку дня, між іншым, справаздача і перавыбары прэзыдыуму.

— **Прыватныя беларускія школы.** На істнуючыя прыватныя беларускія школы ў в. Рудаўка, Слонімск. п. і ў в. Шаўляны, Браслаўскага пав. Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры ў Вільні падаў заявы аб канцэсіі на 1928/29 школьны год. У сувязі з гэтым высьнілася, што канцэсія на школу ў Рудаўцы зьяўляецца сталай (заўсёднай).

На жаданьне жырахаў в. Максімаўкі, Радашкаўскае вол., Маладэч. пав. Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры пастанавіў залажыць ў в. Максімаўцы прыватную беларускую школу. Заява аб канцэсіі ўжо пададзена да Маладэчанскага Школьнага Інспэктара.

— **Гурток Інстытуту у Пятровічах, Ашмянскага пав.** 8 ліпня у Пятровічах, Нальшанскае вол., Ашм. пав. адбыўся арганізацыйны сход, на якім пастаноўлена залажыць гурток Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры. У прэзыдыум гуртка выбраны: Старшыня гр. Пятроўскі М, Скарбнік гр. Барысэвіч Ул., Сэкрэтар Даніловіч Гр., Заступнікі: А. Ракоўскі і Я. Маркоўскі.

— **Пасецжаньне Цэнтральнага Камітэту Бел. Сялянскага Саюзу.** У суботу 14. VII. адбудзецца паседжаньне Цэнтральнага Камітэту Беларускага Сялянскага Саюзу ў Вільні. На паседжаньні будзе разгледжана рад пытаньняў палітычнага і гаспадарчага характару.

— **Ад Віленскае Беларускае Гімназіі.** На падставе атрыманых распараджэньняў, прыймо ў Гімназію новых вучняў можа адбыцца ў восені толькі з дазволу Кураторыума. Усе паданьні адрэсуюцца на імя Кураторыума Віленскага Школьнага Вокругу, але прыслаць іх, разам з дакумэнтамі, трэба ў Дырэкцыю Гімназіі і не пазьней 10 жніўня г. г.

Хто перарос вымагаемую норму, той ня можа быць прынятым у гімназію. У I кл. прыймаюцца ад $9\frac{1}{2}$ да 12 гадоў, у II ад $10\frac{1}{2}$ да 13 гадоў, у III ад $11\frac{1}{2}$ да 14 г. і г. д.

У інтэрнат пры гімназіі будуць прыймацца толькі хлапцы малодшых клясаў (I—IV кл.) з платаю за ўтрыманьне ад 50 да 60 зл. у месяц, пры сваім адзеньні і бялізьне.

За падробнымі спраўкамі зварочвацца ў Канцэлярыю Гімназіі. Дырэкцыя.

— **Урадавая субсыдыя для спадаровага зьвязу.** Сярод польскіх гаспадарчых колаў радыкальна „зьмяніліся" адносіны да Беларусаў пасьля таго, як „наўчоны спадар" заснаваў „Гаспадарчы Зьвяз". Пасьля гэтага наступіла „зьмена" фронту, „сталі" тварам да Беларусаў, „парупіліся" аб іх ды... прышлі з „дапамогаю". А вось і першая ластаўка-зьвястунка гэтага!

Нас інфармуюць, што польскі Дзяржаўны Земляробскі Банк на паседжаньні Надзорчай Рады 20 г. чэрвеня прыняў пастанову, згодна якое *на жаданьне „спадаровага Гаспадарчага Зьвязу прызнана яму і пераведзена ў дэпазыт*, цераз Віленскі Аддзел Банку *тры тысячы злотых, як безвваротная субсыдыя, якою „Гаспадарчы Зьвяз"*, а г. зн. „наўчоны спадар" Янка Станкевіч, як старшыня г. „Зьвязу", *можа распараджацца як захоча. Субсыдыя прызнана быццам для арганізацыі спадаром выстаўкі.*

— **Прыгавор у справе беластоцкага працэсу.** У беластоцкім судовым працэсе, у якім фігуравала—136 падсудных за камуністычную працу, выданым прыгаворам асуджана: 2 падсудных на 8 г. цяж. вастрогу кожны, 3 на 7 г, 13 на 6 г, 22 на 4 г, 15 на $2\frac{1}{2}$ г, 5 на 2 г. зв. вастрогу і 9 на 1 год вастрогу. 22 вінавачаных апраўдвана. Усім асуджаным залічаны прэвэнцыйны арышт.

Жыдоўскія газэты вельмі ўстрывожаны тым, што ў лічбе абвінавачаных знаходзіцца добрая палавіна жыдоў.

— **Справа „Праваслаўнае Беларусі".** Рэдакцыя часопісі „Праваслаўная Беларусь" просіць нас падаць да ведама яе падпішчыкаў, што выхад часопісі з браку сродкаў часова спыніўся.

— **„Меншасьцёвыя справы"**, год II-гі, № 2 — польскі месячнік вышаў з друку са зьместам: 1) Польскае школьніцтва ў Нямеччыне, 2) З пытаньня меншасьцёвых і ладу ў правасл. царкве ў Польшчы, 3) Справа нац. менш. у Уніі Т-ваў Лігі Народаў і 4) Хроніка.

Выдае яго Інстытут Досьледаў Меншасьцёвых Спраў, кіраўнікі якога навонкі робяць кіўкі безстароннасьці і шукаюць, быццам, способу для бяскрыўднага вырашэньня меншасьцёвае справы ў межах Польшчы, а ў запраўднасьці стараюцца знайсьці спосаб, каб кампрамітаваць нац. меншасьці ў вачох дзяржаўнага польскага грамадзянства ды заграніцы.

Перадусім аб гэтым сьведчыць тое, як яны разглядаюць беларускую прэсу. Паном дасьледчыкам хіба добра ведама каго рэпрэзэнтуюць газэты „Беларускі Дзень", б. „Беларускае Слова", спададароў „Народ" і г. д. Паны дасьледчыкі ведаюць які пасьпех і пашану маюць гэтыя часопісі ў Беларускага Народу; паны дасьледчыкі добра ведаюць, што яны гэтыя часопісі ня могуць выражаць думак, жаданьняў і дасяганьняў Беларускага Народу.

Мала гэтага, ужо проста тэндэнцыйна падаюць інсынуацыі, як напрыклад, тое, што Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры ў апошні час стараецца ажывіць сваю працу, якая быццам „падупала, дзеля таго, што некаторыя выдатныя супрацоўнікі Бел. Інст. Г. і К. адхіліліся ад дзейнае працы" запраўднасьці-ж ніякага адхіленьня сярод супрацоўнікаў Бел. Інстытуту ня было.

М. Вяршынін.

Сьвяткаваньне Купальля.

24 чэрвеня абходзіцца ўрачыстасьць Яна Хрысьціцеля. Дзень гэты пабеларуску і ўкраінску называецца днём Купалы. Чаму ён так называецца не кожнаму вядома, дык пастараемся даць аб ём кароткі нарыс.

Купала прыходзіцца ў тую пару года, калі сонца дасягне свайго найдаўжэйшага сьвячэньня і паварочвае назад. (Гэты паварот сонца адбываецца 21 чэрвеня. Канчаецца вясна, пачынаецца лета і дзень стане ўбываць). Так сама і усе жыцёвые сілы прыроды, вычарпаўшы сваю энэргію, стануць слабець і старэць. Час гэты сьвяткаваўся ўсімі народамі яшчэ ў глыбокую старасьветчыну. Звычаі сьвяткаваньня з'явіліся найперш на паўднёвым усходзе-ў Грэцыі, дзе філязофы і паэты сваімі творамі аздобілі сьвята ў пекныя формы ідыліі на падставе містыкі і рамантызму. З гэтых твораў і цяперака выдатнейшыя мастакі — маляры бяруць матэрыялы для маляваньня фантастычных абразоў аб небывалых падзеях.*) Кароткі зьмест гэтакі:

Дзьве грэцкія багіні Афрадыта і Пэрсефона*) закахаліся ў аднаго найпекнейшага дзяцюка Адоніса. Найвышэйшы бог Зэўс рассудзіў каб Адоніс адну трэціну году быў мужам Афрадыты, другую — Пэрсефоны, а апошнюю трэціну каб быў вольным. На паляваньні дзік разарваў Адоніса, Афрадыта шкадавала і надта плакала.., З крыві Адоніса вырасла кветка рожа. А так як багі былі вечна маладымі, ніколі не старэлі і не паміралі, а Адоніс так сама лічыўся богам, дык рожа значыла ўваскрашеньне Адоніса і паварот яго да Афрадыты. Па другому варыянту багіні пачалі спрачацца з-за Адоніса пасьля яго сьмерці і Зеўс вярнуў яго Афрадыце.

Гэтае сьвята (Адонізіі) Грэкі сьвяткавалі надта ўрачыста з працэсіямі, песьнямі і танцамі. У Адонісавых садох расьціліся кветкі, якія хутка распускаюцца і вянуць, каб нападаблялі (напаміналі) жыцьцё і сьмерць Адоніса,

Пад уплывам выдатнага зьяву прыроды (паварота сонца) звычай сьвяткаваньня пашырыўся на усю Эўропу. Культ Адоніса сьвяткаваўся ў формах,

*) Нямецкі мастакі намалявалі ў апошнія гады шмат абразоў гэтага жанру.

**) Афродыта гэта Вэнэра, багіня каханьня яна радзілася з марской пены. Пэрсефона багіня прыгожасьці кабет, дачка галоўнага бога Зеўса.

— **Вялікі пажар у м. Лужках,** Дзісьненскага пав., здарыўся 30 чэрвеня с. г. Стратаў налічаецца каля мільёна злотых.

Такі быў дзед, нябожчык Юрка!
I дзядзька быў рыбак выдатны,
Хоць больш урыўкавы, прыватны,
Але лавіў такі ня мала,
I дзядзьку ў рыбе шанцавала.
Бывала пострыжні прыправіць,
На шчупакоў нясе і ставіць.
Глядзіш — о, добрая мінута! —
Шнур з вілак спушчан, палка ўгнута.
Схапіў жыўца шчупак і сьвішча,
Дастаў — ў два локці шчупачышча!
I з вудай дзядзька шчасьце мае:
Язёў занадзіць і келзае;
Язі ў тры хунты і ў чатыры!
Агледзіць дзядзька букты, віры,
Картофель зварыць і гароху
I надзіць рыбу ён патроху.
Лавіў наш дзядзька нераткамі
I венцярамі і сачкамі,
Ды аднаго ўсё-ж бракавала:
У дзядзькі чоўна не ставала.
Каля адрынкі пад страхою
У дзеда Юркі сіратою
Валяўся човен так, бяз дзела,
На сонцы сохла яго цела,
I човен, праўда, ўжо ня новы.
Дзед Юрка быў рыбак скарбовы,
Скарбовай чайкай карыстаўся,
А ўласны човен так валяўся,
Як-бы ў адстаўцы той сэнатар,
Хоць на чаўны дзед быў аматар.
Дзед Юрка дзядзьку паважае
I да яго прыхільнасьць мае:
Антось ня знае такой моды
Рабіць у рыбе перашкоды
I глупства ён рабіць ня стане
I ў венцер дзедаў не загляне.
— Бяры, Антось, ты човен гэты.
Рассохся трохі ён на лета
I сям-там нават пакалоўся,
I шашаль, можа, дзе завёўся,
Але, агледзіўшы, нічога:
Яшчэ паслужыць мала—многа, —
Антось, як сонца, засьвяціўся:
Даўно аб чоўне ён смуціўся:
Да дому дзядзька ехаў лёсы,
Кладзе ён човен на калёсы,
I едзе наш Антось вясёлы,
I з ім падсьмейваюцца й колы.
На рэчку човен ён спускае —
Няхай сабе тут намакае;
А там, управіўшысь з сяўбою,
Зальле Антось яго смалою,
Агледзіць і закапапаціць,
А дзе і бляхаю прыхваціць.
„Засьвішча човен мой стралою!"
Так думаў дзядзька сам з сабою.
Пакуль Антось канчаў работу,
На рэчцы човен меў турботу:
Як толькі добра сонца ўгрэе,
Кастусь у чоўне ўжо дурэе
Без нагавіц ў ваднэй кашулі.
I хоць за ногі мыцкі тнулі
I запускалі як-бы сьпіцы,
Але скідаў ён нагавіцы,
Бо так спрытней быць каля чоўна,
I нагавіцы — рэч умоўна.
Зазнаў тут бедны човен гора:
Каламі Костусь яго пора
I ва ўсе бокі яго круціць
I толькі воду каламуціць,
Бо тут гразі больш, чым вады,
I мулу, рознае брыды.
Бубніць тут човен, ходзіць рэха —
Такая хлопцу з ім пацеха!
Антось на човен свой як гляне —
I весялей на сэрцы стане:
Які-б ні быў, а ўсё чаўнок
I шчылін мала, як намок.
Тымчасам дзядзька ненарокам
Глядзеў на човен добрым вокам.
Дзянёк ён выбраў больш-менш вольны
Ідзе вясёлы і давольны.
На бераг човен выцягаюць,
Алесь і Костусь памагаюць.
— На бок вярнеце, дном у гору!
Палечым зараз, наш ты хворы! —
Да чоўна дзядзька так зьвярнуўся
I каля яго ён завінуўся.
— Бярэце пакульле і сьпіцы...
Памчымся мы на ніз крыніцы,
Аж толькі вецер засьвідруе! —
Язду ўжо дзядзька тут смакуе.
— Вы шчыльна, шчыльна затыкайце
Што наймацней, бат, забівайце!
Ды дружна, борзда канапаціць,
Каб час ня зводзіць і ня траціць!..
Стары ўжо, падла, і трухлявы:
Увесь, як рэшата, дзіравы, —
Гаворыць дзядзька ў час работы,
Сабе, другім дае ахвоты.
Ідзе работа і размова —
I канапачаньне гатова.
Смалою трохі засмалілі
I на ваду чаўнок спускалі.
Але тут цесна, вады мала,
I дно аб зямлю шаравала.
А дзядзька хоча дзеля спробы
Дальш з гэтай выбрацца трушчобы:
Там, далей, рэчка не такая
I глыбіні даволі мае.
Праз плот чаўнок гуртом куляюць,
На ніз паволі прыпіхаюць;
„Плыве човен, вады повен,
Ды ўсё — хлюп! хлюп! хлюп!"
Сьпяваюць хлопцы і жартуюць
I дзядзьку з чоўнам дальш шыбуюць.
А дзядзька важны выгляд мае;
Замест вясла, прысок трымае,
А твар яго, як сонца, ясны,
Бо гэты човен — яго ўласны
I не цячэ ён а ні-ні;
Чаўнок, куды ні павярні.
I трэба ўсё-такі зазначыць —
Такой працэсьсі вам ня бачыць:
Алесь і Костусь човен пхаюць,
Падол кашуль ў зубох трымаюць,
А дзядзька ў чоўне — сонца ў коле!
Тымчасам човен і на волі,
Бо тут глыбока рэчка грае,
I хлопцам пуп вада мінае.
— Ну, годзе, хлопцы, досыць вам:
А ну-ткаль спробую я сам! —
I дзядзька ўжо тут адразэчку
Пачуў, што выехаў на рэчку.
I гэта яснасьць сходзіць з твару.
Бярэ ён прыс, ён повен жару,
Рашучасьць думкі, сьмеласьць руху,
Эх, колькі сілы, колькі духу!
Зусім істота ў ім другая!
На прыс ён разам налягае
Ды на нагах калі прыгнецца!
Тут човен раптам як рванецца,
Бы той спалоханы шчупак!
Гэрой наш дзядзька, наш рыбак,
Адразу ў дзьве бяды папаўся:
Перш-на-перш прыс у гразь вагнаўся.
А човен носам — трах у дрэва!
А дзядзька раптам — гоп налева!
I ногі ў портках адмысловых —
Ня проста ў зрэбных — шарачковых
Адно ў паветры бурканулі
Ды ў воду ў момант баўтанулі!
Усхапіўся дзядзька мокры, брудны,
А вынік спробы тэй паскудны:
Чаўнок — ня човен, а карыта
I нос і частка дна адбіта;
Прысок тырчыць, як струп на плеху,
А хлопцы поўзаюць ад сьмеху,
А дзядзька сам — цар без кароны
I выгляд — мокрае вароны!

(Далей будзе).

прытарпаваных да жыцьця кожнага народу. Пазьней хрысьціянская вера вяла барацьбу з старымі паганскімі звычаямі, дык замест Адоніса прытарнавала да таго часу сьвята Яна Хрысьціцеля, які хрысьціў людзей купаючы ў рэчцы Іярдане. З гэтага і пашоў назоў сьвята „Купала“ (гл. Кастамараў 1843 г). У югаславянаў (сербаў і харватаў) сьвята называецца „Крэсьніца, ці Крэс“, у славакоў — „Вояноwa“, — у палякоў“ Собутка, або Быліца“, у чэхаў — „Купадло“. у маскалёў яно калісь абходзілася, але было забаронена духоўнай уладай. — Так ігумен Пскоўскага манастыра Памфіл (1505) і Стоглаў (1551г) пішуць, што на Іванавы дні сходзяцца мужчыны, кабеты і дзяўчаты „на ночное плещеваніе, безчынны говор, бесовскія песьні, скаканіе і богомерзкія дела“. Усё такі ў некаторых мясцох Расеі яно сьвяткуецца пад назовам „Ярыла і Кастрома“. Ёсьць кветкі, якія называюцца „Іван—да—Марія“ (па-нямецку „Ганс і Грэта“). Сьвята Купалы ўспамінаецца ў Іпацьеўскай летапісі 1262г.

Латышы сьвяткуюць „Яніса“ вельмі парадна. Ніхто ў Купальскую ноч не павінен спаць, усюды на вёсках гараць бочкі смалы, пастаўленыя на высокія жэрдкі. Людзі ўсю ноч ходзяць, сьпяваюць, стрэляюць і плаваюць праз рэкі.

На Украіне ў вечар перад Купалай робіцца з саломы статуя жанчыны і ўбіраецца кветкамі і вянкамі, яна называецца Марына (ці Мар'яна) і ссекаецца дрэва (клён, вярба ці топаль), калодка якога ўбіраецца ў вопратку і краскі (цветы), гэта Купала. Каля пяя ставяцца Купала з Марынай і стол з гарэлкай і закускай. Паліцца агонь праз які дзяцюкі з дзяўчатамі скачуць, трымаючы ў руках статуі Купалы і Марыны. Часам дзяўчата выбіраюць з свае грамады адну дзяўчыну пазываюць яе Купалай. Яна з завязанымі вачыма выбірае з ямы вянкі і дае дзяўчатам, якія навакол яе танцуюць. Якая дзяўчына дастане вянок з сьвежых красак тая будзе замужам шчасьліва. Калі Купала вянкі раздасьць дзяўчаты разбягаюцца, каб ён іх не злавіў, бо тая што пападзецца ў рукі Купале яя выдзе замуж у тым годзе. На другі дзень нясуць Купалу з Марынай да рэчкі, зрываюць з іх вопраткі і пры песьнях (Ходылы дывочкі, коло Марыночкі“ і г. д.) кідаюць у ваду. Шмат ёсьць яшчэ іншых звычаяў і цэрамоніяў.

У стара—беларускіх актах аб Купале ўспамінаецца у 1350 і 1396 г. г., „До дне Ивана, до Купалы, Перад Купалай св. Ивана“. Упас на Беларусі, падобна украінцам, паляцца агні і скачаць праз агонь. Хто вышэй скача ў таго жыта будзе высока расьці, пускаюць па воду вянкі з запаленымі сьвечкамі. Калі вянкі хлопца і дзяўчыны сплывуцца, гэта значыць, што яны пажэняцца. Раніцай на Св. Яна дзяўчата ўбіраюць найпякнейшую дзяўчыну кветкамі і вянкамі і называюць яе Купалай; ідуць у лес, дзе Купала раздае вянкі. Па вянках гадаюць аб будучай долі кожнай. У іншых мясцох выбіраюць дзяцюка Купалай, ён парадкуе купальскімі забавамі і г. д.

У баўгараў купальская статуя так сама ўбіраецца і называецца куклай, у славянцаў — Тартак, у чэхаў—Чарадзейніца, у немцаў — Гастрос. У Нямеччыне і Францыі агні паліліся на вёсках і местах да XVII веку; у Лёндане агні забаронены ў 1539 годзе. Гэтым агнём прыдавалася ачышчаючае значэньне (Johanisfeucz, Le feu de st. Jean). Яны адганялі ўсякія хваробы, а галоўнае — усякую нечысьць і чараўніцтва. На Беларусі такі агонь дабываўся прымітыўным спосабам — трэньнем дрэва аб дрэва. Агонь лічыўся сымболем умацаваньня сонца.—

Культ Адоніса разумеўся так, што прырода вясною цьвіце, у летку—дае плады, а зімою паміpae. Дык і ўсе купальскія песьні і гульні спачатку ігрывыя і вясёлыя, а пад канец, калі топяць, паляць ці закопваюць купальскія статуі — сумныя. Гэтыя апошнія цэрамоніі азначаюць сьмерць бога і каваньне яго.

Грэцкая легэнда кажа, што бацька Адоніса ажаніўся з сваею роднаю дачкою. За гэта багі пакаралі матку Адоніса тым, што абярнулі яе у Мірравое дрэва, з якога потым радзіўся Адоніс. Сталася гэта ў Азіі*) Адна беларуская купальская песьня кажа, што родныя брат і сястра ня зналі адно другога і пажаніліся, а як даведаліся, што яны радныя, дык абярнуліся ў краскі; гэтыя краскі завуцца „Ян і Мар'я“.—

Усё гэта сьведчыць, што сьвяткаваньне Купалы і звычаі маюць пад сабою падставы грэцкай міталёгіі, да якіх кожны народ прыдаў шмат сваіх нацыянальных, бытавых і рэлігійных асаблівасьцяў. На месца Адоніса і Афрадыты зьявіліся Ганс і Грэта, Ян і Мар'я, Купала і Марына, Ярыла і Кастрома і. г. д., бо яно інакш і не магло быць. Гэта ёсьць поступ цывілізацыі.

Цяперака ў Заходняй Эўропе цывілізацыя стаіць надта высока, а ўсё-ж такі кожны цывілізаваны народ, апрача уласнай мовы, стараецца захаваць тыя старыя памяткі і традыцыі, якія маюць гістарычна-культурную, ці мастацка-пастыцкую вартасьць, бо бяз іх ён бы згінуў (дэнацыяналізаваўся-б). Мова і традыцыі адрозьніваюць яго ад іншых народаў. Кожны народ імкнецца ўдасканаліць мову і ўзбагаціць нацыянальна-гаспадарчую культуру як уласнымі навукова-практычнымі досьледамі, так і карыснымі вынікамі прац іншых народаў. Нам, Беларусам так-сама трэба стаць на гэты пазытыўны шлях, неадкідаючы добрых старасьвецкіх традыцыяў. Але рашуча трэба выкінуць з жыцьця усё тое, што нам не роднае і ў нацыянальным адражэньні шкоднае, г. ё. чужацкія мовы, песьні і звычаі. Нашто яны нам, калі маем свае мілейшыя і пякнейшыя. Так сама трэба адкінуць перажыткі старых часоў, якія ня толькі ня маюць ніякае вартасьці, але і зьяўляюцца шкоднымі, г. ё. павер'я, забабоны, ведзьмарствы ды іншыя неістнуючые рэчы.

Гутарка аб тым, што на Купалу папарадь цьвіце ёсьць казка. Папарадь мае ў сабе ядавітыя хімічныя элемэнты, якія пры хваробе жывата аднаму памагаюць, а другому так пашкодзяць, што чалавек памрэ, (бо ня ўсе хваробы роўныя). Аб гэтым ведалі старыя лекары самавучкі і ўжывалі папаратнік як лякарства. Цераз гэта ён быў названы „ведзьмаковым зельлем“ і аб ём злажылася легэнда, што ён цьвіце ў Купальскую ноч.

Што датычыць сьвята-янскіх лятаючых агнёў, якіх называюць „блудзячымі балотнымі агнямі“, дык тутака вачавідна яўнае незразуменьне. У нас на Беларусі ёсьць сьветлячкі, чарвячкі, што сьвецяцца, якія не лятаюць. Але ў Чэхыі і Саксоніі зьяляецца пропасьць лятаючых сьвята-янскіх мушак-чэрвячкоў, якія лятаюць. (Lampyris noctiluka, Lampyris geoff) Каля сьв. Яна, у вечар, мокрыя лагчыны паміж лесу дрымчаць ад іх агнявымі іскрамі. Яны паднімаюцца з зямлі і праляцеўшы 5—6 крокаў зноў валяцца. Самец з крыльлямі 10 m. m., а самка без крыльляў 12-16 m. m. Гэтых лампырысаў (сьветлушак) ёсьць 450 гатункаў. Пішучаму гэтыя радкі давялося бачыць „блудзячы балотны агонь“ на Беларусі, на балоце-Любэцкай Галіне. Ляцела ў ночы круглая сьветлая галачка, як дзікае яблычка. Будучы потым ў Славакіі на Белых Карпатах аўтар бачыў і лавіў гэтых сьвятлушак; там яны былі вялікія каля 3-х cm. як шэршні і ў цёплыя ночы лятали паміж лесу далёка, як гаручые сьвечкі, ўсё лета. Палёт быў той самы, што „балотнаго агню“, гэта вышэй чалавечага росту і не проста па ветру, але ломанымі зікзакамі і нават супроць ветру. Ува ўсіх гэтых сьвятлушак ня ўсё цельца сьвеціць, а толькі задок, дык здавалася, што сьвет быў меншы у „балотнаго агню“. Калі возьмем аднак пад увагу, што ў Палуднёвай Амэрыцы ёсьць яшчэ большыя сьвятлушкі (Fulgora latarnaria) даўжынёю да 7 cm. (цэнтымэтраў), прыходзім к нагляду, што адзін гатунак вялікіх сьвятлушак зьяўляецца на нашых беларускіх, балотах, але рэдка і што ніякіх іншых лятаючых балотных агнёў німа.

Зразумела. што гэтыя „лятаючыя агні“ спачатку лічыліся нейкім „цудам“ а нарэшце пашла гутарка, што гэта ёсьць натуральны вынік працэсу прэючага балота, што творачыся ў вагне балотны газ выходзіць наверх і лятае пузыркамі, якія сьвецяцца.

Гэтаму апошняму сказу супярэчыць як хімічны працэс тварэньня газаў, так і якасьць іх, бо газаў, якія самы сьвецяцца ня бывае. Дзеля таго каб газ сьвяціўся, ён павінен гарэць. Ці можа газ сам сабою загарэцца? Ніколі. Творачыся з окісі перагніваючых арганізмаў балотны газ вынікае на паверхнасьць і раствараецца ў паветры; часам ён выскаквае з балота малымі бурбалкамі, якія хутка лопаюцца. Калі-б такая бурбалка і ўзляцела, дык яна ляцела-б падпарадкуючыся волі ветру-проста, а ні зыкзакамі і супроць ветру так як лятаюць „балотныя агні“ і не была-б сьветлая; яе ня было-б відаць, асабліва ў ночы. Калі-б такую бурбалку запаліць, дык яна мамэнтальна лопне і газ згарыць на месцы пашыраным полымем, а не паляціць далей.

З усяго гэтага бачым, што гутарка аб балотным сьвецячым і лятаючым газу выдумана дамарошчанымі тэорэтыкамі, якія адкідаюць наднатуральны повад гэтай зьявы, але не могуць выясьніць прычыны яго рэальнага паходжаньня. Паўтараем, што гэтымі „лятаючымі агнямі“ могуць быць толькі сьвятлушкі.

*) 1) Фінікійска-Сырыйскае слова „Адон“ (па-грэцку Адоніс) значыць „Бог“. Пажыцоўску „Адонай“ мае значэньне „Божа мой“, хоць выгавараваецца ў множным ліку як „Богі мае“, дык грэкі павалі Адоніса за бога. *) 2) Мірравае дрэва, з якога нібыта радзіўся Адоніс, называецца „Сьмірна“. Можа ад яго паходзіць цяперашняе места Сьмірна ў Малай Азіі на берагу Эгейскага мора, дзе радзіўся паэт Гомэр.

НАШАЯ ПОШТА.

Янку Бялюку. Грошы атрымалі. Сял. Ніву пасылаем. „Саха“, „Правасл. Беларусь“ на пейкі час спынены. Замест „Беларусы“ можна ўжываць слова „Крывічы“.

Усіх падпішчыкаў просім прысылаць належныя за газэту грошы. Хто ня прышлець падпіскі, таму будзе спынена пасылка газэты.

Гаспадраскі аддзел.

(З кнігі агранома Люста).

31. Калійная соль.

Калійная або патасовая соль вельмі падобна да каініту, але яна зьмяшчае ў сабе менш пабочных дамешак, таму яна выглядае і чысьцей каініту. Яна бывае двух гатункаў, але ў нас звычайна ўжываецца толькі 30 прац. соль.

Ужываецца калійная соль так-жа, як і каініт і пад тыя-ж расьліны: караньплоды, стручковыя расьліны, лён, а так-жа на ўгнаеньне сенажацяў і тарфістых грунтаў. Ужываецца ён таксама і пад хлебы. Калійную соль, як і каініт, трэба няглыбока загорваць.

Дзеля таго, што ў калійнай солі калі многа больш, чым у каініце, дык і ўжываюць яе на ўгнаеньне ў колькасьці два разы меншай, чым каініту.

Калійная соль асабліва добра дзее на бульбу.

Пуд 30 прац. калійнай солі перад вайною каштаваў у Вільні каля 77 кап., цяпер каля 24 злот. за 100-кілёвы мяшок.

Калійную соль і каініт можна мяшаць з тамасовым шлякам толькі перад самым рассевам.

32. Чылійская сялетра.

Радзей за ўсё у нас ужываюцца азоцістыя ўгнаеньні, дзеля іх дарагавізны.

Да гэтых угнаеньняў належаць: чылійская сялетра, сернакіслы аміяк, крывяная мука і мясная мука.

Чылійская сялетра прывозіцца да нас з Амэрыкі, дзе яна стварае залежы. Яе ўжываюць на дзесяціну ня больш 15 пудоў, звычайна ад 3 да 12 пудоў; пад караньплоды і гародніну яе ўжываюць больш.

Дзеля таго, што сялетра лёгка вымываецца з грунту, дык яе рассыпаюць на ўсходах або зараз-жа пасьля пасеву, калі насеньне ўжо забаранавана.

Рассыпаць сялетру па ўсходах трэба не пазьней таго, як расьліны пачнуць кусьціцца, бо заўважана, што ўжо раскусьціўшыя расьліны пачынаюць пад уплывам сялетры, кусьціцца ізноў, а гэта зацягвае іх дасьпяваньне. Лепш за ўсё рассыпаць яе двумя наваратамі: палавіну пасьля пасеву і палавіну па ўсходах.

Калі сялетра рассыпаецца па ўсходах, дык трэба гэта рабіць у той час, калі лісьця расьлін сухія, бо яна прыліпае да мокрых расьлін і апальвае іх.

Дзеля таго, што сялетра лёгка праходзіць у глыб грунту, яе трэба ўжываць толькі на глiністых грунтах.

Пасьля рассыпкі яе звычайна зусім не забаронваюць.

33. Сернакіслы аміяк.

Сернакіслы аміяк, які называецца такжа сернакіслым амоніем і сернааміячнаю сольлю, атрымліваецца пры дабываньні сьвяцілнага газу з коксу.

З грунту сернакіслы аміяк не вымываецца, бо зямля яго затрымлівае; таму і ўжываюць яго толькі на песчаных грунтах і кладуць яго ў грунт за паўтара—два тыдні да пасеваў. З працягам часу, аднак, ён пераходзіць у грунце ў сялетру і, у такой форме можа быць вымыты з зямлі дажджамі; ня трэба-ж таму класьці яго ў грунт вельмі рана перад пасевам. Часамі ён ужываецца пад ярыну, яго рассыпаюць у восень, але не раней, як перад халадамі, бо ў цёплы час ён можа перайсьці ў сялетру і прасачыцца ўглыб грунту. Баранують сернакіслы аміяк бараною з жалезнымі зубамі. Ужываецца ён у такой колькасьці, як і сялетра.

Пры рассыпаньні сялетры і сернакіслага аміяку мяшаць іх з зямлёю ня трэба.

Абодва гэтыя ўгнаеньні вельмі вільгатнеюць і зьліваюцца ў камы, дзеля чаго перад ужываньнем іх трэба раздрабляць.

Звычайна сялетру ўжываюць для паверхнага ўгнаеньня толькі ярыны, бо азіміна карыстаецца азоцістым кормам ад гною. Калі-ж сялетраю пасыпаюць і азіміну, дык робяць гэта вясною, як толькі расьліны пойдуць у рост; у восень угнойваць сялетраю нявыгадна, бо пры гэтым многа яе вымываецца ў падглебе (пад грунт). Сернакіслы аміяк і сялетра дзее толькі на адзін ураджай. Прадаваліся яны перад вайною па цане каля 2 руб. за пуд.

Сялетра і сернакіслы аміяк дзеюць на расьліны вельмі добра. Нішто так ня ўсіляе росту расьлін, як гэтыя ўгнаеньні. Ад іх расьліннасць як-бы ажывае: начынае кусьціцца, даваць буйныя лісьця і набывае здаровы, цёмназялёны колер. Але дзеля дарагавізны іх ужываюць у нас рэдка, пры тым-жа ў малых колькасьцях. Для ўгнаеньня збожжа карысна ўжываць сялетру ў тых выпадках, калі трэба паправіць пацярпеўшыя за зіму азіміны. Няшчасна перазімаваўшыя азімімы, якія не даюць вясною ніякай надзеі на сякітакі ўраджай, пасьля пасыпкі іх некалькімі пудамі сялетры (5—6), пачынаюць борзда ісьці ў рост, сільна кусьціцца і зусім мяняюць свой выгляд.

Сялетра, сернакіслы аміяк, а такжа і калійная соль, узмацняюць разьвіцьцё зялёных часьцін расьлінаў, на стварэньне-ж зярняці яны аказваюць мала ўплыву.

34. Кравяная мука.

Кравяная мука ёсьць высушаная і раздробленая кроў: яна зьмяшчае каля 10 прац. азоту і 1 прац. фосфару. Ужываюць яе ад 6 да 10 пудоў на дзесяціну і загорваюць вяршкоў на 2—3. Гэтае ўгнаеньне вельмі добрае.

35. Мясная мука.

Мясная мука такжа добрае ўгнаеньне. Яна зьмяшчае азоту менш, чым кравяная мука, але за тое ў ёй больш фосфару. Азоту ў ёй 6 прац. і толькі-ж фосфару. Ужываюць яе па 10—20 пуд. на дзесяціну.

Закончыўшы апісаньне штучных угнаеньняў, трэба яшчэ сказаць, што купляць іх трэба заўсёды ў вялікіх сумленных магазынах, бо купляючы ў дробных гандляроў, асабліва-ж у сёлах, можна атрымаць угнаеньні дрэннай якасьці і з рознымі дамешкамі.

36. Укосныя ўгнаеньні.

Усе ўгнаеньні, аб якіх была мова, уплываюць на рост расьлін тым, што даюць ім харч, і называюцца гэтыя ўгнаеньні простымі ці простадзейнымі. Але ёсьць угнаеньні, якія недастаючых у грунце спажыўных частак расьлінам не даюць, і усё-ж такі, больш ці менш значна павышаюць ураджаі. Такія ўгнаеньні называюцца ўкоснымі ці ўкоснадзейнымі. Да іх належаць: вапна, гіпс і торф.

Адк. Рэдактар: А. Герасімчук. Выдавец: пас. Ф. Ярэміч. Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны—Вільня, Людвісарская 1.